

УДК 316.722:314.743-054.72 (477=73)

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ БЕЗПЕКИ ЕМІГРАНТІВ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В США В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

О. М. Соболев

У статті представлено аналіз аспектів національно-культурної безпеки та її співвідношення з проблемою міжкультурних діалогів. Особлива увага приділяється визначенню безпеки, культури, національно-культурної безпеки, духовної безпеки, спроби структурувати проблему національно-культурної безпеки на тлі глобалізації, оскільки існує побоювання втратити свою культурну ідентичність.

Ключові слова: безпека, культурна безпека, духовна безпека, культура, інформація, глобалізація.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сьогодні на наших очах відбувається глобалізація світової спільноти як спосіб виживання і збереження людства. Дійсність показує, що глобалізація в найближчі десятиліття буде робити визначальний вплив практично на всі сфери життєдіяльності суспільства: економіку, політику, науку, освіту і культуру. При цьому найбільш радикальні зміни вона, ймовірно, все ж спричинить саме в сфері культури.

У зв'язку з глобалізацією суспільства відбудуться серйозні зміни у сфері духовності, культури і моралі.

Добре відомо, що саме національна культура є тим найважливішим генетичним ядром нації, яке й визначає її життєздатність у сучасному швидко змінюваному світі, створює духовну спільність народу і дає людям впевненість у своєму майбутньому.

Духовний світ людини, його культура, як особливо тонкі матерії, легко уразливі, якщо недостатньо захищені. Так підриваються духовне здоров'я і безпека суспільства.

Проблема безпеки надзвичайно актуальна для найрізноманітніших галузей людської життєдіяльності. Численність і різноманітність цих загроз сприяли формуванню серії понять, пов'язаних з безпекою людства і відображають ті чи інші її сторони.

Національно-культурна безпека стає одним з найважливіших чинників національної безпеки, оскільки проблеми збереження і трансляції національних, культурних цінностей у сучасному глобалізованому світі набувають все більшої гостроти і значущості. Численні наукові дискусії констатують наявність кризи духовно-моральних цінностей суспільства і навіть «духовної люмпенізації» [7, с. 138], у зв'язку з чим питання державної культурної політики, державного управління у сфері культури є дуже актуальними і життєво важливими.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Категорія «культурна безпека» лише нещодавно стає затребуваною проблемою в соціально-гуманітарному знанні. Усвідомлення того факту, що втручання в чужу культуру може позначатися і позначається на ній вкрай згубно, активно починає осмислюватися в зарубіжних дослідженнях лише в 80-х рр. ХХ століття. Важливу роль у розробці теоретико-методологічних підходів до аналізу цього явища зіграли теорії Т. Адорно, П. Бурдьє, Х. Ортеги-і-Гассета, М. Маклюєна, Ю. Хабермаса, М. Хоркхаймер, концепція «культурної травми» П. Штомпки та ін. Почали виникати нові гібридні галузі дослідження, такі як cultural studies, visual studies, memory studies, emotion studies. Культурний поворот, візуальний поворот в епістемології стає зручною одиницею для дослідження культурної безпеки соціуму.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. При всій простоті та ясності, розгалуженість і неопрацьованість категоріального апарату створює ряд труднощів. Спробуємо розібратися в цій системі категорій і визначити в ній місце поняття «культурна безпека».

Поняття «безпека» – категорія, яка найширше трактується в цій галузі дослідження. Осмислення цього феномена починається в епоху Нового часу. Саме тоді, у період Великих географічних відкриттів, розширення територій, революційних подій безпеку проголошують особливою цінністю. За висловом І. Бентама, це «основа життя, існування, достатку, щастя, від неї все залежить» [4, с. 345]. Безпека як природне право людини фіксується в ряді документів вже з XVII ст.: в англійському Білі про права (1776 р.), американській Декларації незалежності 1776 року, у французькій Декларації прав людини і громадянина 1789 р.

Аж до ХХ ст. безпеку традиційно розуміли як військово-політичну, фізично-тілесну, ресурсну, розподільну та інше. У ряді досліджень безпеку досі ототожнюється з державною, національною безпекою від військових загроз.

Сучасність, привносячи в життя людини все нові ризики, розширює поняття безпеки. У нього включається і захист від ядерної загрози, тероризму, глобальних природних катастроф і т.д. Однак усе частіше в контекст поняття безпеки починає входити психологічна, культурна, інформаційна, етнічна, релігійна та інші сфери.

У науковій традиції найбільш загальноживаним є поняття «національна безпека». Цей термін уперше був ужитий Т. Рузвельтом у 1904 році в посланні американському конгресу в зв'язку з ідеєю приєднання до території США Панамського каналу. А в кінці ХХ ст. він став для американців практично ритуальним, оскільки проблема національної безпеки є темою щорічного послання американського президента громадянам країни.

Нас у контексті нашого дослідження цікавить перш за все соціокультурний аспект цього феномена. Треба зауважити, що в останні роки у вітчизняній і зарубіжній літературі виник ряд понять соціокультурного характеру, які є видовими специфікаціями поняття безпеки. Це поняття «духовна безпека», «культурна безпека», «соціальна безпека», «релігійна безпека», «конфесійна безпека», «етнічна безпека». Такий широкий діапазон і недостатнє позначення, а часто й відсутність дефініцій багатьох понять, створюють певну концептуальну плутанину.

Більш вузьким, відносно попередніх, представляється поняття «духовна безпека», яке є і найбільш розробленим, на наш погляд. У вітчизняній науці цією проблемою в цілому або окремими її аспектами займалися Г.П. Шевченко, В. Андрущенко, Г. Горак, В. Кремінь, М. Михальченко, М. Попович, Н. Скотна, В. Ткаченко та ін. Найчастіше духовна безпека розкривається в контексті національної безпеки як її специфічна складова частина. «Вона являє собою стан особистості, суспільства і влади, що забезпечує їх нормальне взаємопов'язане існування і функціонування, а також творчий культурно-цивілізаційний розвиток, або складається з національного способу життя. З іншого боку, це процес збереження і позитивної видозміни ідей, ідеалів, цінностей, норм і традицій, які панують у суспільстві, поділених масами людей і владними структурами з метою соціального відтворення, що гарантує стійкість вектора, спадкоємність і динаміку суспільного розвитку» [1, с. 33].

Далі, даючи її розгорнуту дефініцію, автори визначають її багатопланово як: «1) здатність особистості, суспільства і держави зберігати і розвивати позитивну творчу духовність; 2) стан захищеності життєво важливих духовних інтересів і потреб особистості, суспільства і держави; 3) систему відносин між суб'єктами суспільного життя, яка

забезпечує сприятливі умови для духовного життя і духовного розвитку» [1, с. 33].

Н. П. Золотова у свою чергу визначає духовну безпеку більш широко – як захищеність духовно-ідеологічних, моральних, культурних основ життєдіяльності суспільства, тим самим включаючи культуру в основу її дефініції [5, с. 129].

Більш широким, ніж духовна безпека, представляється поняття «культурної безпеки». Перш за все, у силу того, що духовність – одна зі складових (поряд з матеріальною) людської культури. Складність дефініції поняття «культурна безпека» в його базовому компоненті – понятті «культура». Культура – досить складне, розмите поняття з огляду на його двоїстість природи. Одна частина культури – це постійний концепт, який вимагає дбайливого збереження і відтворення, принаймні, на досить великий часовий відрізок. Саме він є культурним кодом, культурним ядром будь-якої національної та етнічної культури, який гарантує її ідентичність. Друга сторона культури динамічно розвивається, постійно змінюється, що дає можливість культурі виконувати адаптаційні функції.

У ХХ ст. з його глобалізаційними процесами, постійними локальними етнічними і релігійними конфліктами виникли і продовжують поглиблюватися загрози і ризики як для окремих культур, так і для культури людства в цілому. Це стало предметом особливого занепокоєння для багатьох соціальних інститутів – ООН, ЮНЕСКО та ін.

«У даний час, – пише в своєму посланні Генеральний директор ЮНЕСКО Коїтіро Мацура, – культурі загрожують досить різні фактори: в одному випадку надмірний захист національної самобутності створює загрозу для культури груп, що відносяться до меншин; в іншому випадку, в ім'я релігії випробуванню піддається культурна практика. Нарешті, майже повсюдно під впливом бурхливого розвитку процесу глобалізації зникають мови, забуваються традиції, відзначається маргіналізація і навіть знищення вразливих культур. Небезпека значного скорочення спектра культурного різноманіття є дуже серйозною. Веселка над нашою планетою може стати одноколірною, що створить загрозу для спадщини майбутніх поколінь і виживання людського роду» [6].

Термін «безпека культури» більш вузький і відноситься до певної локальної культури і її збереження. Об'єктом забезпечення безпеки тут є культура того чи іншого народу в її ситуації, формі – традиції, звичаї, система релігійних вірувань, етнічна ідентичність, духовність і т.д. Безпека культури є більш вузькою сферою культурної безпеки, це обов'язкова умова, за якої можлива культурна безпека.

Термін «культурна безпека», з нашої точки зору, більш широкий і розглядає культуру і як об'єкт, і як фактор забезпечення безпеки. Культурна безпека є не тільки підтриманням безпеки в культурній сфері (запобігання релігійних і етнічних конфліктів, занепаду духовності, руйнування культурних пам'яток), а й підтримку національної безпеки через розвиток культурної самосвідомості. Оскільки безпека – це стан системної рівноваги, то підтримка напрацьованих культурних патернів багато в чому стабілізує її. Цілком справедливо зауваження О. Вівера про те, що по-справжньому безпечне суспільство таке, де люди в абсолютній більшості своїй свідомо і цілеспрямовано дотримуються загальноприйнятих норм життєдіяльності, тобто є культурними [3].

Як зауважив С. Форрест, культурна безпека – це скоріше не захист культури від загроз, а створення умов, в яких культура буде безпечно рости і розвиватися за своїми законами [2]. З нашої точки зору, система культурної безпеки – це захист культури від загроз, і одночасно створення умов для її гармонійного розвитку.

Висновок. Отже, аналіз показав, що культурна безпека – поняття досить складне. Його природними складовими є етнічна та конфесійна безпека. Під етнічною безпекою розуміється безпека суспільного життя, в якій немає місця національного розбрату, національної нетерпимості, в якій право не виділяє в якості пріоритету національну приналежність і застосовується до всіх національностей об'єктивно і справедливо, згідно з буквою закону.

Духовність і культура є формами людської свідомості, сукупністю всіх її функцій, тією частиною психіки, що охоплює моральність, почуття, власні погляди та цінності. Соціальна духовність виступає як діалектичний взаємозв'язок процесів, станів та рівнів інтелектуальної, психологічної, морально-етичної, тобто свідомої діяльності певного суспільства, що продукує духовні цінності і задовольняє духовні потреби його членів. У своєму взаємозв'язку всі форми суспільної свідомості впливають на становлення, формування та розвиток системи безпеки духовності, що в свою чергу покликана захищати та оберігати національно-культурну сферу життя суспільства.

В умовах трансформації суспільства, переходу ринкових відносин духовність соціуму характеризується розірваністю, фрагментарністю, розширюється смуга панування бездуховного, примітивного прагматизму. Індивід перестає бути тільки об'єктом духовного впливу з боку держави, церкви та інших соціальних інститутів, він усе більше стає суб'єктом власного духовного самоустрою. Людина здобуває духовну волю, життя її

постає як серія власних виборів, за допомогою яких індивід сам контролює і реалізує себе як духовна істота.

Розгляд національно-культурної безпеки як соціокультурного феномена виявив складність і багатогранність її осмислення в теорії та недосконалість соціальної практики з її формування та розвитку. Національно-культурна безпека як дієвість, спрямована на відшукування моралі, добра, краси, істини, самотворення, самовизначення індивіда, виступає важливим чинником і повноцінного буття людини.

Для розвитку духовності суспільства має значення гармонійний розвиток духовності кожного його члена суспільства. Для загальної гармонії важлива кожна частка цілого. І в зворотному процесі – ціле (у нашому випадку це мігранти українського походження) впливає на свої частки (особистості). Так виховання як процес донесення необхідної духовної інформації ефективно формує систему національно-культурної безпеки шляхом прищеплення духовних почуттів, любові до праці і творчості, потягу до розумового та вольового зростання, моральності життя. За допомогою прямих та непрямих засобів духовного виховання суспільство має потенцію відчутного підвищення загального духовного рівня.

Отже, національно-культурна безпека виявляється безпосередньо через активність буття. Вона не залишається лише внутрішнім чинником, а й активно впливає і навіть формує зовнішні чинники.

Література

1. Cultural safety; Valuing difference, avoiding assumptions and communication. N.-Y., N.-Y. University Press. 2010.
2. Forrest S. Indigenous Identity as a Strategy of Proceedings of the Third Northern Research Forum / Plenary on Security, Yellowknife, NWT September 18, 2007
3. Weaver O. Social Security: The Concept in Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe. L.: Routledge, 2003
4. Бентам І. Зібрання творів / І. Бентам. – СПб, 1869, Т.1. – 370 с.
5. Золотова Н. П. Театр як соціокультурний фактор духовної безпеки країни / Н. П. Золотова // Аналітичний вісник. 1998. – № 4 (71). – С. 129
6. Послання Генерального директора ЮНЕСКО у зв'язку з проведенням 21 травня Всесвітнього дня культурного різноманіття в ім'я діалогу та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kyngnatcom.unesco.kz/press%20hq/press5.htm>
7. Філюшкіна Д. В. Духовна ломпенізація суспільства: детермінуючі чинники та соціальні прояви / Д.В. Філюшкіна. – Ростов-на-Дону: СКНЦ ВШ, 2014. – 287 с.

**ПРОБЛЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ ЭМИГРАНТОВ УКРАИНСКОГО
ПРОИСХОЖДЕНИЯ В США В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ
ОБЩЕСТВА**

Е. Н. Соболев

В статье представлен анализ аспектов национально-культурной безопасности и её соотношения с проблемой межкультурных диалогов. Особое внимание уделяется определениям безопасности, культуры, национально-культурной безопасности, духовной безопасности, попытке структурировать проблему национально-культурной безопасности на фоне глобализации, так как существует опасность потерять свою культурную идентичность.

Ключевые слова: безопасность, культурная безопасность, духовная безопасность, культура, информация, глобализация.

**PROBLEMS OF PROVIDING NATIONAL CULTURAL SECURITY OF
UKRAINIAN ORIGIN IMMIGRANTS IN THE UNITED STATES IN
CONDITIONS OF A GLOBALIZING SOCIETY**

O. M. Sobol

The article presents an analysis of aspects of national cultural security and its correlation with the problem of intercultural dialogues. Particular attention is paid to the definitions of security, culture, national and cultural security, spiritual security, attempts to structure the problem of national and cultural security against the backdrop of globalization, as there is a fear of losing its cultural identity.

Keywords: Security, cultural security, spiritual security, culture, information, globalization.

Соболев Елена Николаевна – старший лаборант кафедры иностранных языков та професійної комунікації Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: olena.sobol.07@gmail.com

Sobol Olena Mykolayivna – Senior Laboratory Assistant of the Department of Foreign Languages and Professional Communication, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: olena.sobol.07@gmail.com